8.2.2022

Valtionhallinnon kehittämisosasto
Lainsäädäntöneuvos Miska Lautiainen

Eduskunnan hallintovaliokunta

Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta (HE 187/2021 vp)

Esitykseen sisältyvät valtion virkamieslain muutokset voidaan jakaa sisältönsä perusteella kolmeen ryhmään, joiden mukaan esitys seuraavassa esitellään tarkemmin.

Tämän lisäksi valtion virkamieslakiin esitetään joitakin teknisluonteisia muutoksia.

1. Valtion virkamieslain 6 b §:n muutosehdotukset

a) Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisen yli vuoden kestäneen määräaikaisen virkasuhteen sijasta vasta yli kaksi vuotta kestäneen määräaikaisen virkasuhteen tilalle perustettu virka voitaisiin ensi kertaa täytettäessä täyttää virkaa haettavaksi julistamatta, jos virkaan nimitetään kyseisessä määräaikaisessa virkasuhteessa työskentelevä virkamies.

Valtionhallinnon rekrytointia pyritään kehittämään vastaamaan paremmin virastojen käytännön tarpeita, pidemmän ajanjakson suunnitelmallisuutta, tarvittaessa hanke- ja projektimuotoisuutta sekä myös ulkopuolisella rahoituksella toteutettavia hankkeita. Virkamieslain 6 b §:n 1 momentin muutoksen tavoitteena on, että jos virkaan vakinaistamisen taustalla olevaa määräaikaisen virkasuhteen rajaa pidennetään yli kahteen vuoteen, myös valtiovarainministeriön ohjeistusta voidaan muuttaa siten, että enintään kahden vuoden määräaikainen nimitys on mahdollisesta tehdä ilman virkasuhteen haettavaksi julistamista.

Muutoksen tarkoituksena on myös, että lainsäädäntö ja asiaa koskevan muu ohjeistus muodostavat jatkossakin kokonaisuuden, jonka mukaan vain sellainen määräaikainen virkasuhde, johon nimitys on tehty julkista hakumenettelyä käyttäen, voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä.

b) Ehdotetun uuden 5 momentin tavoitteena on lakisääteisen muutosturvan täydentäminen siten, että nimitys voidaan tehdä ilman julkista hakumenettelyä, jos virkaan nimitetään valtion toisen viraston virasta niin sanotuilla tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla irtisanottu virkamies irtisanomisajan kuluessa.

Tavoitteena on tukea valtion henkilöstöä niissä tilanteissa, joissa virasto kaikesta huolimatta joutuisi irtisanomaan henkilöstöä tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla sekä turvata valtion palvelussuhteen jatkuvuutta muualla valtionhallinnossa.

Virkamieslain 6 b §:n muutosten tavoitteena on poiketa viran täyttämisen lakisääteisestä pääsäännöstä, julkisesta hakumenettelystä, tarkkarajaisesti sekä vain perustelluin osin. Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yleisistunnon toimivaltaan kuuluvien nimityksen osalta on perusteltua edellyttää korostunutta avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä kattavasti julkista hakumenettelyä kaikissa nimittämis-, vakinaistamis- ja muutosturvatilanteissa, eikä muutosehdotuksia 1 ja 5 momentteihin sovellettaisi näihin virkoihin.

2. Virkamieslain 8 a §:n muutosehdotus

Virkamieslain 8 a §:n muutosten tavoitteena on toteuttaa Euroopan neuvoston korruption vastaisen toimielimen GRECO:n Suomelle antamat toimenpidesuositukset.

Pykälän 1 momenttia muutettaisi siten, ettei virkamiehellä itsellään olisi enää harkintavaltaa sen osalta, mitä tietoja sidonnaisuusilmoituksessa annetaan ja voiko annettavilla tiedoilla on merkitystä arvioitaessa hänen edellytyksiään hoitaa viran tai virkasuhteen tehtäviä. Vastaavia tietoja on kysytty jo nykyään sidonnaisuusilmoituslomakkeessa, mutta ilmoitettavista tiedoista säädettäisiin jatkossa tyhjentävästi lain tasolla, eikä asiaan liittyisi aiempaan tapaan ilmoittajan omaa harkintaa.

Velvollisuus ilmoittaa tehdä sidonnaisuusilmoitus ennen nimittämistä laajennettaisiin myös ministerin erityisavustajiin. Sidonnaisuusilmoituksen tiedot olisi siten otettavissa huomioon myös nimitysharkinnassa.

3. Virkamieslain 44 a §

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että valtiohallinnon ylimmän johdon virkaan tai Puolustusvoimien niin sanottuun erittelyvirkaan taikka vastaavaan määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn tai nimitettäväksi esitettävän henkilön kanssa tehtävässä karenssisopimuksessa rajoitusajan pituudeksi voitaisiin sopia voimassa olevan lainsäädännön mukaisen kuuden kuukauden sijasta enintään 12 kuukautta palvelussuhteen päättymisestä.

Pykälään ei ehdoteta muuta sisällöllistä muutosta. Muutosehdotuksen piiriin kuuluvat virkamiehet muodostavat osin erityisen kohderyhmän sen tiedon laadun osalta, johon virkamiehellä on tehtävässään pääsy. Tietyissä hankkeissa, esimerkiksi monivuotisissa ja taloudelliselta arvoltaan huomattavissa hankintaprosesseissa, voimassaoleva kuuden kuukauden pituinen palvelussuhteen jälkeiseen aikaan ulottuva rajoitusaika ei ole riittävän pitkä. Ehdotetun muutoksen tavoitteena on turvata riittävän pitkällä rajoitusajalla se, ettei virkatehtävissä saatuja tietoja voisi käyttää uudessa palvelussuhteessa tai toiminnassa omaksi tai toisen hyödyksi taikka toisen vahingoksi.

Karenssisopimuksella ei pyritä ensisijaisesti rajoittamaan henkilön oikeutta tehdä valitsemaansa työtä. Karenssiajan pidentämisellä enintään 12 kuukauteen tämän virkamiesryhmän osalta pystytään kuitenkin paremmin varmistamaan, että näissä palvelussuhteissa saadut merkittävät, salassa pidettävät tai julkisuutta muuten rajoittavien säännösten suojaamat tiedot ovat tässä ajassa menettäneet merkityksensä niin, ettei niitä voida enää uudessa palvelussuhteessa hyödyntää. Karenssisopimuksella pyritään myös kiinnittämään ennaltaehkäisevästi huomiota siihen, että

karenssia edellyttävistä valtiohallinnon tehtävistä ei suoraan siirryttäisi tehtäviin, joissa karenssin suojaamaa tietoa voi hyödyntää.

4. Muut muutokset

Muut edotetut muutokset ovat luonteeltaan teknisiä, eikä pykäliin ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Pykälissä 36, 62 ja 69 a korjataan pykäläviittaukset ajantasaiseksi.